

RECENZE KNIH AUTORŮ DRBOHLAVA A LEČBYCHA

Andrej Drbohlav

PSYCHOLOGIE MASOVÝCH VRAHŮ

příběhy temné duše a nemocné společnosti

Nakladatelství GRADA Praha – 2015

PSYCHOLOGIE MASOVÝCH VRAHŮ - kniha o 311 stranách a třinácti kapitolách je volným pokračováním úspěšné publikace PSYCHOLOGIE SERIOVÝCH VRAHŮ, od téhož autora – psychologa a behaviorálního patologa Andreje Drbohlava. Jde o první odborné i populárně naučné dílo toho druhu u nás, které má mimořádně široký záběr a oplývá bohatstvím literatury. Autor čerpal z více jak tří stovek pramenů.

Problematika mnohonásobných vražd je zevrubně popisována nejen z psychologických a sociologických hledisek, nýbrž i z aspektů sociálních, sociálně psychologických, politických a společensko-ekonomických. Semeništěm zvrácených jedinců jsou interní a externí vlivy, nejčastěji patologické a disharmonické rodinné prostředí zasazené do společnosti konzumní, kterou charakterizuje také vykořisťování, dehumanizace, sobectví a bezohledná honba za ziskem. Na takovém nemocném terénu se daří zlu v mnoha podobách.

Autorovi se podařilo pronikat hluboko pod kůži masových vražd, definovat je a ukázat na odlišnosti od vražd sériových, byť u obou je přítomno negativní biologické a sociální dědictví. Zdůrazňuje souvislosti mezi sociálně patologickými fenomény a kriminalitou. Všímá si infekce zla – nápodoby i predátorského jevu soutěživosti a dokládá to výstižnými příklady. V tomto kontextu vzpomeňme Wertherův komplex, problematický seriál o Dexterovi a opakované upalování buddhistických mnichů na protest proti vietnamské válce v druhé polovině šedesátých let a na jejich evropské napodobitele včetně Jana Palacha.

Autor neobjevuje objevené, ale objevené interpretuje nově a originálně: Dokladem jsou například statě o:

- definici mnohonásobných vražd
- popisu čtyř mýtů o masových vraždách a jejich typů i podtypů
- komplexech méněcennosti, superiority, Mesiášském aj.
- maligním narcismu včetně subtypů
- působení mediálním a počítačových her na delikventní predispozice
- masových vražedkyních včetně kauzy Olgy Hepnarové
- psychologických profilech diktátorů.

Autor v knize upozornil na několik společensky závažných skutečností například nevyužívání klinických testů pro správné určení poruch chování u dětí a jejich příčin. Správně dodává, že pokud se nezkoumají příčiny nelze děti adekvátně resocializovat.

Přínosná je autorova myšlenka zavést databázi o potenciálně nebezpečných dětských delikventech z důvodu jejich kontroly a možné predikce nebezpečného chování ve spojení se včasnou depistáží, převýchovou i terapií.

Struktuře obsahu a formě publikace nelze takřka nic vytknout. Přesto by stálo za úvahu:

- kdyby autor věnoval zvláštní kapitolu jen problematice vývoje dětí, jejich výchově, vlivu rodičů, školy, vrstevníků a rodinnému prostředí, což je sice líčeno porůznu, ale neškodila by samostatná stať
- na str. 108 by možná bylo vhodné rozšíření definice subtypů

- kdyby autor přesněji vysvětlil dnes v psychologii módní angloamerický pojem „komprehensivní typologie masových vrahů“
- hlouběji objasnil psychologický profil žen obdivujících a milujících masové vrahy.

Kniha má obecnou platnost. Rozšiřuje obzory forenzním psychologům a přináší poučení policistům, kriminalistům, státním zástupcům, soudcům, učitelům, dětským a školním poradenským psychologům, lékařům - pediatrům aj.

Autor má nepochybně v záloze informační a myšlenkovou kapacitu k napsání samostatné publikace, která by mapovala vývojové cesty problémových agresivních dětí od narození, přes pubertu až po dospělost v kontextu s problémovou rodinnou výchovou, a závadným rodinným prostředím, s pobytem v náhradní rodině či diagnostických ústavech, včetně genetických vazeb jako jednoho trsu z rozvětvených kořenů zla. V knize by mohl zkušený autor vylíčit, kromě názorných kazuistik dětských a mladistvích vrahů, zdroje syndromu zla, způsoby jak jim čelit s metodami psychodiagnostiky, prevence i psychorehabilitace.

Martin Lečbych

RORSCHACHOVA METODA

INTEGRATIVNÍ PŘÍSTUP K INTERPRETACI

Nakladatelství GRADA Praha - 2013

„**RORSCHACHOVA METODA – Integrativní přístup k interpretaci,**“ - kniha o 152 stranách a 3 obsáhlých kapitolách představuje po dlouhé době souhrn nových i staronových poznatků. Poprvé je předkládán takřka ucelený přehled současných trendů vývoje Rorschachovy metody od Bohma až po Exnera v rozsáhlejší teoretickém okruhu s příklonem na statistické zpracování položek získaných projekcí.

Autor, který čerpal z více jak 200 pramenů především z anglo – americké oblasti, se pokusil utřídit dosavadní poznatky o tomto projektivní nástroji i o jeho interpretačních možnostech a soustředil se na tři základní psychologické okruhy – myšlení – prožívání a chování, popsané v kapitolách o percepčně - kognitivních procesech, o emočních a kognitivních procesech a o teorii objektivních vztahů s citovou vazbou – mezilidské vztahy.

Nesnadný a neobyčejně náročný úkol, který si Lečbych předsevzal, vrchovatě naplnil zejména po teoretické stránce.

Hodnotný je například v úvodní stati **Vybrané směry vývoje Rorschachovy metody** rozbor čtyř základních linií přístupu k Rorschachu. Autor popisuje percepčně kognitivní a původní originální systém, pokračuje stručným výkladem psychoanalytického a psychodynamického přístupu, kriticky se staví k systému diagnostiky ROR (vývojová linie) u dětí a končí Exnerovým psychometrickým pojetím, který nekriticky přejímá a při tom opomněl zmínit další ROR systémy, například **specifický ruský těsně spjatý s tzv. teorií činnosti.**

Cenné jsou citace výsledků výzkumných prací potvrzující i naše praktické zkušenosti. Velmi podnětná a propracovaná je kapitola „**emoce a kognice**“, jejíž obsah lze také podložit našimi znalostmi z praxe s Rorschachem, například nejenom tvrzením, že barvové odpovědi nejsou jediným indikátorem emocí.

Pozitivní dojem kalí ve stati „**Možnosti posouzení emotivity Rorschachovou metodou**“ výrok: „Emotivita musí být (v ROR) posuzována komplexně prostřednictvím i jiných proměnných a jejich vzájemných vztahů s ohledem na charakteristiku jednotlivých tabulí.“

Pokud bychom se dopustili takovýchto redukcí, dostali bychom se **na úroveň pochybného Lüscherova barvového testu, který nemá jakékoliv pevné výzkumné opodstatnění.**“

Tady platí rčení Karla Havlíčka Borovského: „*Nevěř všemu co je k věření předkládáno.*“

Autor se asi neseznámil s původními švýcarskými originálními pracemi prof. dr. Maxe Lüschera a četnými praxí doloženými výzkumnými studii například Eggerta, Erbslöha, Grünera, Schmidta, Wallnöfera, Stöffera aj., včetně teoretické části našeho manuálu **Lüscherův subtest v dopravní psychologii a v psychologii práce**, opakovaně vydaný (PL Plzeň – / 1975) a v podstatně rozšířené verzi (CPP Klatovy – Plzeň / 2012.),

Pro rorschachovskou dopravně psychologickou diagnostiku řidičů je zajímavá stať „**Integrace a organizace senzorické zkušenosti**,“ zabývající se pozornostními funkcemi a jejich odrazem v ROR. Na nejednu z uvedených faktů již upozornil Bohm i Zulliger a zevrubně jsou vylíčeny v druhém rozšířeném vydání naší knihy **Rorschachovské minipraktikum** (CPP Plzeň – Klatovy / 2008-2016).

Léčbych v publikaci přináší i skutečnosti našim rorschachovským praktikům léta známé, že například vysoký počet čistě tvarových (F) odpovědí může signalizovat nejenom užší rozsah pozornosti, ale i povrchnost aj. Naopak velmi nízký počet F odpovědí by mohl souviset se skrytou predispozicí pro stresové zahlcení nebo, že FFb může značit, kromě empatie, i emoční regulaci – rozum vede, srdce následuje.

Značná část publikace je věnována poučkám, pravidlům a skórování (signování) vytvořenými americkým pragmatickým psychologem J. E. Exnerem, který dokázal po fundovaných výzkumech sloučit rozličné rorschachovské proudy v USA a podložil Rorschachovu metodu statistickou analýzou, psychometrií, normami a řadou indexů usnadňujících vyhodnocení například indexy - intelektualizace, Afr, izolace aj. Tradiční a dosud v praxi aplikovaný rorschachovský **Index reality (RI)** však chybí!

Z letité práce s Rorschachem víme, že na normy a indexy, které mohou přispět k zpřesnění hypotéz, není vždy spolehnouti, a že jejich **vypovídací hodnotu** může ovlivnit nebo dokonce i zvrátit, případně i posílit, například šokový fenomén či komplexová odpověď aj. Pro naše zkušené rorschachovské praktiky, (důkazem jsou mj. i v knize citace Nevolesho a Říčana) **Exnerův komprehensivní systém** příliš nového nepřinesl, jen mnohá známá fakta oblekl do jiného kabátu a mnohá z redukoval nebo převedl na množinu čísel.

Neméně pozoruhodná je v knize stať o **zvláštních – šokových fenoménech**, které Lečbych správně pokládá za důležité, avšak kromě pár základních fenoménů se slovem nezmiňuje o dalších pro rorschachovskou diagnostiku nezanedbatelných - například: „přitahování šedou, přitahování červenou, interferenční fenomén lomu, zpožděný barvový šok, šok na modrou, šok na zelenou, šok na bílou meziplochu aj.“ Možná i proto, že ani Exner nezařadil do svého CS systému šokové fenomény.

Nepřehlédnutelná je stať **Dopad negativní afektivity na procesy interpretace** zabývající se také morbidními odpověďmi. Lečbych sice přinesl několik zajímavých poznatků zahraničních badatelů, ale **opomenul uvést pro praxi velmi cenné poznatky známého slovenského již zesnulého rorschachisty prof. Gustava Dobrotky.**

Za zvlášť významnou je možné považovat ve stati Možnosti posouzení vztahových dimenzí Rorschachovou metodou, **obsahovou analýzu lidských odpovědí**. Pro praxi je podstatný popis škály **orální závislosti**, rozšiřující dosavadní vědomosti z Bohmovy školy. Podnětné jsou i statě **Projevy falešného Self a Rorschachovské proměnné spojené se sebeobrazem.**

Značné místo autor věnuje americkým systémům spojeným s počítačovým zpracováním. **Redukce rorschachovské projekce do programů, které sotva mohou postihnout výjimečnou jedinečnost Rorschachova testu ve všech souvislostech a interpretačních postupech, může redukovat konečné výsledky.** Omezovat projektivní metody na čísla, indexy, grafy a tabulky se zatím nezdá zcela validní. V tomto kontextu vzpomeňme možných rozporů, které někdy mohou vznikat například při interpretaci dat z psychometrických tabulek

některých dotazníků. Praktici dobře vědí, že úsloví: „**co je statisticky dáno, je vědecky prokázáno,**“ nemusí vždy a doslova platit.

Výklad v Lečbychově knize se opírá o jazyk, který je pro psychology vzdělané v Exnerově systému srozumitelný a je pokládán za mezinárodně uznávaný. O původním švýcarsko – německém rorschachovském signování, také mezinárodně uznávaným, s kterým se od první třetiny minulého století u nás pracuje, není zmínka. **Rovněž opomenutí švýcarského badatele a Rorschachova následovníka psychologa Hanse Zulligera a jeho širokého rozboru Rorschachových myšlenek i souboru v praxi ověřených klíčových poznatků, které také svého času přispěly k rozvoji projektivní psychodiagnostiky zejména v oblasti profesní i dopravních psychologie, lze autorovi právem vytknout.**

Záplava informací Lečbychova komplexně a místy do hloubky pojatého díla, navozuje obavy, že je rorschachovský začátečník stěží absorbuje. U letitých praktiků může publikace dosavadní znalosti rozmnožit, objasnit z jiného úhlu již jim známé skutečnosti o způsobech protokolování a interpretace a také rorschachovskou diagnostiku v ledačems upřesnit, **byť se každý musí s Rorschachem vypořádat sám v interpretační dimenzi jakou dobře zvládá, tedy tak, aby hypotetické výsledky testu ladily s realitou.**

PhDr.et Mgr. Karel Havlík, psycholog v oborech dopravní a forenzní psychologie